

Monika Pichlak
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa we Wrocławiu
I rok studiów magisterskich

Motyl i skafander

Słowa kluczowe: motyw książki, film, recenzja

Film *Motyl i skafander* <http://www.recenzenci.pl/recenzja/78/>¹ jest adaptacją książki Jeana-Dominique'a Bauby'ego zatytułowanej *Skafander i motyl*, którą autor napisał, będąc całkowicie sparaliżowanym w wyniku wylewu krwi do mózgu. Zarówno film, jak i książka pokazują postać głównego bohatera, który mimo przeciwności losu, znajduje sposób na dalszą egzystencję i odnajduje się w sytuacji, w której wielu by się poddało.

Motyl i skafander (Le Scaphandre et le papillon)
(<http://www.filmweb.pl/Motyl.i.Skafander>)
Reżyseria: Julian Schnabel
Scenariusz: Ronald Harwood
Produkcja: Francja, USA
Gatunek: dramat, biograficzny
Czas trwania: 112 min.
Rok produkcji: 2007

Rys. 1. Plakat promujący film Motyl i skafander. Źródło:
<http://www.mackozer.pl/images/motyl-i-skafander.jpg>.

Jest to historia Jeana-Dominique'a Bauby'ego, redaktora naczelnego czasopisma „Elle”, ojca trójki dzieci. Bohatera poznajemy w momencie wybudzenia się z trzymiesięcznej śpiączki spowodowanej udarem, który doprowadził do całkowitego paraliżu ciała. Sprawne pozostało jedynie oko i powieka, dzięki której, zachowujący pełnię władz umysłowych Jean-Do, mógł utrzymywać kontakt ze światem. Pracująca z nim logopeda stworzyła specjalny alfabet, w którym litery ułożono według częstotliwości ich używania. Zadaniem osoby chcącej porozumieć się ze sparaliżowanym było wolne wymawianie liter, a Jean-Dominique mrugał powieką w

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 28.03.2011 r.

momencie, gdy usłyszał literę potrzebną do ułożenia danego słowa. Cały system komunikowania przynosił zadowalające efekty, stopniowo powstawały pojedyncze wyrazy, później złożone zdania. Widząc wyraźne postępy, bohater postanawia napisać w ten sposób książkę.

W toku rozwoju akcji filmu dowiadujemy się, że jeszcze jako redaktor naczelny „Elle” podpisał umowę z wydawnictwem na wydanie książki. Chciał napisać współczesną wersję *Hrabiego Monte Christo*, gdzie główną bohaterką będzie kobieta, a podstawę fabuły ma stanowić zemsta. Do współpracy z Jean-Do zostaje oddelegowana młoda kobieta — Claude, której zadaniem jest spisanie jego myśli. Poznajemy cały proces tej żmudnej pracy. Każdego dnia Jean-Do budzi się wcześniej rano, zastanawia, co chce napisać, uczy się tego na pamięć, a później dyktuje powieką to, co przygotował. W ten sposób jesteśmy świadkami, jak żyjący do tej pory pełnią życia mężczyzna, który nie ponosił porażek, uczy się żyć z syndromem zamknięcia, oswaja się z rozpaczą i kurczowo trzyma swojego człowieczeństwa.

*Za firanką mojego okna blada poświata zwiastuje nadejście świtu. Bolą mnie pięty, moja głowa mi ciąży i czuję się uwięziony w skafandrze. Moja praca polega na pisaniu dziennika z nieruchomej podróży rozbitka na wybrzeżu samotności*². To jedno z pierwszych słów, jakie pojawiają się w książce. Przez cały czas słyszymy wewnętrzny monolog bohatera, dzięki któremu poznajemy rzeczywistość widzianą jego oczami. W pewnym momencie następuje stwierdzenie, że być może jego los to swojego rodzaju przeznaczenie i nauczka za to, że chciał manipulować arcydziełem Dumasa, stworzyć jego lepszą wersję. Jean-Do przypomina sobie jednego z bohaterów *Hrabiego Monte Christo*, sparaliżowanego Noirtiera, do którego teraz sam jest podobny. W trakcie oglądania filmu często słychać w tle kolejno wymawiane litery alfabetu, co jeszcze wyraźniej obrazuje nam cały proces powstawania tej niezwyklej książki.

W ostatnich minutach wraz z bohaterem wracamy do przełomowego momentu w jego życiu. Widzimy, jak jedzie z synem do teatru, w pewnym momencie zjeżdża na pobocze, zatrzymuje samochód i na oczach dziecka dostaje paraliżu. Kolejna scena przenosi nas do pokoju szpitalnego. Jean-Do, w ciężkim stanie, leży w łóżku, a Claude czyta ostatnie zdania nowo wydanej książki pt. *Skafander i motyl* autorstwa Jeana-Dominique'a Bauby'ego. Następną informacją jest wiadomość, że autor zmarł 9 marca 1997 r., dziesięć dni po wydaniu książki.

Film pokazuje zwycięską walkę o swoje człowieczeństwo. Widzimy, jak wiele może zdziałać sprawna pamięć, wyobraźnia i przede wszystkim ogromna potrzeba komunikacji z otoczeniem, że pomimo paraliżu, za pomocą jednej powieki można napisać książkę i osiągnąć katharsis.

Pichlak, M. Motyl i skafander. W: *Biuletyn EBIB* [online] 2011, nr 6 (124), *Magazyn studencki* [Dostęp: 30.08.2011] Dostępny w World Wide Web:
http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/124/124_pichlak.pdf. ISSN 1507-7187.

² BAUBY, J. D. *Skafander i motyl*. Gdańsk: Słowo/Obraz Terytoria, 2008, s. 2.